

## บทที่ 1

### บทนำ

#### ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ปัญหาของการเกิดหนังสือค้างรอการวิเคราะห์หมวดหมู่และทำรายการของห้องสมุดมหาวิทยาลัยของรัฐ มีหลายสาเหตุด้วยกัน เช่น การมีบรรณารักษ์หรือเจ้าหน้าที่ที่รับผิดชอบทางด้านการวิเคราะห์หนังสือจำนวนน้อย ไม่เพียงพอกับจำนวนหนังสือที่เข้ามาเป็นจำนวนมาก เช่น หนังสือบริจาค หนังสือของหน่วยงานต่าง ๆ ทั้งของราชการและเอกชน มูลนิธิ ที่มอบให้กับทางห้องสมุดเพื่อต้องการเผยแพร่ข่าวสารของหน่วยงานนั้น ๆ และหนังสือที่รอการวิเคราะห์ที่ค้างสะสมมาเป็นเวลานานซึ่งมีจำนวนมาก อีกทั้งอาจเกิดจากบรรณารักษ์ขาดความเชี่ยวชาญในการวิเคราะห์หมวดหมู่หนังสือบางประเภทในบางสาขาวิชา หรือหนังสือที่เป็นภาษาอื่น ๆ การขาดเครื่องมืออุปกรณ์ต่าง ๆ ที่เหมาะสม ตลอดจนอาจเนื่องจากระบวนการในการวิเคราะห์หมวดหมู่และทำรายการ รวมถึงกระบวนการอื่น ๆ ที่เกี่ยวเนื่องยังไม่มีประสิทธิภาพเท่าที่ควร เป็นสาเหตุให้หนังสือบางเล่มกลายเป็นข้อมูลที่เก่าไม่เหมาะสมสำหรับที่จะดำเนินการวิเคราะห์เพื่อออกให้บริการ

เมื่อห้องสมุดมีปัญหาเกี่ยวกับหนังสือค้างรอการวิเคราะห์หมวดหมู่และทำรายการเกิดขึ้น ปัญหาที่ห้องสมุดต้องเผชิญนอกจากจะเป็นปัญหาด้านงานบริการที่ไม่อาจตอบสนองความต้องการของผู้ใช้บริการ ยังเป็นปัญหาเกี่ยวกับเนื้อที่ในการจัดเก็บหนังสือระหว่างการรอวิเคราะห์หมวดหมู่และทำรายการ เพราะห้องสมุดต้องจัดสรรเนื้อที่ในการจัดเก็บเพิ่มมากขึ้นและเป็นการลดคุณค่าการใช้หนังสือเหล่านั้นไปตามจำนวนปีที่ค้าง ทำให้ห้องสมุดต้องสูญเสียเงินในการจัดซื้อโดยผลประโยชน์ที่ได้นั้นไม่คุ้มค่า (รัชนีกร อินเล็ก, สิริพร วิธินันทิกิตต์ และอุทัยวรรณ ศิริเลิศ, 2542) ส่วนสาเหตุของการเกิดหนังสือค้างรอการวิเคราะห์หมวดหมู่และทำรายการ อาจอยู่ในระหว่างขั้นตอนของงานจัดหาทรัพยากรสารสนเทศและงานวิเคราะห์ทรัพยากรสารสนเทศ เนื่องจากปริมาณของหนังสือเหล่านี้จะมีมากหรือน้อยขึ้นอยู่กับปริมาณหนังสือที่จัดหาเข้ามาและระยะเวลาที่ใช้ในขั้นตอนรอการวิเคราะห์หมวดหมู่และทำรายการ ทำให้ห้องสมุดไม่สามารถให้บริการสนองตอบความต้องการในการใช้หนังสือได้ทันเวลาตามที่คุณผู้ใช้คาดหวัง

หนังสือค้างรอการวิเคราะห์หมวดหมู่และทำรายการ นับเป็นปัญหาสำคัญที่เกิดขึ้นกับห้องสมุดหลายแห่งในทุกระดับและทุกประเภท ซึ่งห้องสมุดต่าง ๆ ได้พยายามหาวิธีแก้ไขปัญหานี้เพื่อให้ผู้ใช้บริการได้รับประโยชน์จากการใช้ทรัพยากรสารสนเทศของห้องสมุดได้อย่างเต็มที่ การที่ห้องสมุดมีหนังสือค้างรอการวิเคราะห์หมวดหมู่และทำรายการอยู่ในห้องสมุด เป็นปัจจัยที่ส่งผลเสียให้แก่ห้องสมุดและผู้ใช้บริการเป็นอย่างมาก ห้องสมุดต่าง ๆ จึงได้พยายามหาวิธีดำเนินการเกี่ยวกับ

หนังสือค้ำรอการวิเคราะห์หมวดหมู่และทำรายการของห้องสมุด เพื่อให้สามารถนำหนังสือเหล่านี้  
ออกให้บริการมากที่สุดและเพื่อป้องกันไม่ให้หนังสือที่จัดหาเข้ามาใหม่ค้างอยู่ในขั้นตอนของงาน  
จัดหมวดหมู่และทำรายการ (นันทพร แก้วบุชา, 2531) ห้องสมุดในต่างประเทศ เช่น สหรัฐอเมริกา  
ก็ประสบปัญหานี้ ถึงแม้ว่าห้องสมุดจะมีผู้เชี่ยวชาญทางสาขาวิชาและภาษาต่าง ๆ ดังนั้นห้องสมุด  
ต่าง ๆ จึงมีความร่วมมือกันในการจัดหาหนังสือและทำรายการ (Shared Cataloging and Regional  
Acquisition Program) เพื่อประหยัดเวลาและหลีกเลี่ยงการทำงานซ้ำซ้อนกัน (อรจิตร สุวรรณโพธิศรี,  
2518) ซึ่งกระบวนการวิเคราะห์หมวดหมู่และทำรายการ หากเป็นรายการที่ซ้ำซ้อนกับห้องสมุดอื่น ๆ  
สามารถตรวจสอบข้อมูลได้จากเครื่องมือต่าง ๆ เช่น ฐานข้อมูล OCLC ฐานข้อมูลทรัพยากร  
สารสนเทศของห้องสมุดอื่น ๆ หรือจากข้อมูลบัตรรายการสำเร็จรูป (Catalogue in Print – CIP) จาก  
ตัวเล่มของหนังสือ นอกจากนั้นห้องสมุดยังมีเครื่องมือช่วยในการวิเคราะห์หมวดหมู่และทำรายการ  
ได้แก่ หนังสือคู่มือต่าง ๆ ฐานข้อมูลหัวเรื่อง ฐานข้อมูลสหบรรณานุกรมห้องสมุด (Union Catalog)  
ซึ่งเป็นฐานข้อมูลสำหรับการสืบค้นสารสนเทศร่วมกันได้สะดวกและรวดเร็วยิ่งขึ้น เป็นการเพิ่ม  
ประสิทธิภาพในการใช้ทรัพยากรสารสนเทศร่วมกันอย่างคุ้มค่าและเกิดประโยชน์สูงสุด ลดการ  
ดำเนินงานที่ซ้ำซ้อน ช่วยประหยัดงบประมาณ ทั้งทรัพยากร แรงงาน และเวลาของห้องสมุด  
แต่อย่างไรก็ตาม แม้ว่าจะมีเครื่องมือในการวิเคราะห์หมวดหมู่และทำรายการดังที่กล่าวมาแล้ว  
บรรณารักษ์ผู้รับผิดชอบงานวิเคราะห์หมวดหมู่และทำรายการยังจำเป็นต้องพิจารณาความเหมาะสม  
ของหมวดหมู่และรายการจากเครื่องมือช่วยต่าง ๆ เหล่านี้ โดยปรับแก้ให้มีความถูกต้องและตรงตาม  
มาตรฐานหรือนโยบายในการวิเคราะห์หมวดหมู่และทำรายการของห้องสมุดตน

จากความสำคัญดังกล่าว ผู้วิจัยซึ่งรับผิดชอบงานวิเคราะห์หมวดหมู่และทำรายการใน  
ห้องสมุดมหาวิทยาลัย จึงมีความสนใจที่จะศึกษาถึงสภาพและปัญหาของหนังสือค้ำรอการวิเคราะห์  
หมวดหมู่และทำรายการ สภาพการจัดการเกี่ยวกับหนังสือรอการวิเคราะห์หมวดหมู่และทำรายการ  
ตลอดจนวิเคราะห์หาแนวทางและแก้ไขปัญหาดังกล่าวเพื่อตอบสนองความต้องการของผู้ใช้บริการ  
ได้อย่างเต็มที่ ทำให้เกิดประสิทธิภาพในการให้บริการของห้องสมุดมากยิ่งขึ้น

### วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาสภาพของหนังสือค้ำรอการวิเคราะห์หมวดหมู่และทำรายการ ของห้องสมุด  
มหาวิทยาลัยของรัฐ (เดิม) และมหาวิทยาลัยราชภัฏ ในด้านปริมาณ ประเภท และภาษา
2. เพื่อศึกษาสาเหตุของหนังสือค้ำรอการวิเคราะห์หมวดหมู่และทำรายการ ของห้องสมุด  
มหาวิทยาลัยของรัฐ (เดิม) และมหาวิทยาลัยราชภัฏ

3. เพื่อศึกษาการจัดการเกี่ยวกับหนังสือค้างรอการวิเคราะห์หมวดหมู่และทำรายการของห้องสมุดมหาวิทยาลัยของรัฐ (เดิม) และมหาวิทยาลัยราชภัฏ ในด้านการจัดเก็บ การจัดเรียง เครื่องมือช่วยค้น และการให้บริการ

4. เพื่อศึกษาหาแนวทางการแก้ไขปัญหาเกี่ยวกับหนังสือค้างรอการวิเคราะห์หมวดหมู่และทำรายการ ของห้องสมุดมหาวิทยาลัยของรัฐ (เดิม) และมหาวิทยาลัยราชภัฏ

### ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

ผลที่ได้จากการวิจัย จะนำไปเป็นแนวทางในการจัดการหนังสือค้างรอการวิเคราะห์หมวดหมู่และทำรายการ ในด้านต่าง ๆ ได้แก่ การจัดเก็บ จัดเรียง เครื่องมือช่วยค้น และการให้บริการ หนังสือดังกล่าว ตลอดจนหาแนวทางในการลดปัญหา หรือ แก้ไขปัญหาหนังสือค้างรอการวิเคราะห์หมวดหมู่และทำรายการให้หมดไป

### ขอบเขตการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการสำรวจข้อมูลเกี่ยวกับสภาพของหนังสือที่ค้างรอการวิเคราะห์หมวดหมู่และทำรายการในด้านปริมาณ ประเภท และภาษา สาเหตุของหนังสือที่ค้างรอการวิเคราะห์หมวดหมู่และทำรายการ และการจัดการเกี่ยวกับหนังสือที่ค้างรอการวิเคราะห์หมวดหมู่และทำรายการ ในด้านการจัดเก็บ การจัดเรียง เครื่องมือช่วยค้นและการให้บริการ ตลอดจนวิเคราะห์หาแนวทางในการแก้ไขปัญหาเกี่ยวกับหนังสือที่ค้างรอการวิเคราะห์หมวดหมู่และทำรายการของห้องสมุดมหาวิทยาลัยของรัฐ กลุ่มตัวอย่างในการวิจัย ได้แก่ หัวหน้าฝ่ายและบรรณารักษ์ผู้ปฏิบัติหน้าที่ในงานวิเคราะห์ทรัพยากรสารสนเทศของห้องสมุดมหาวิทยาลัยของรัฐ (เดิม) จำนวน 24 แห่ง และห้องสมุดมหาวิทยาลัยราชภัฏ จำนวน 41 แห่ง แห่งละ 2 คน จำนวนรวม 130 คน

การวิจัยในครั้งนี้ไม่รวมถึงห้องสมุดมหาวิทยาลัยของรัฐที่เป็นวิทยาเขต และมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคล เนื่องจากส่วนใหญ่มีหนังสือปริมาณไม่มาก และยังมีปัญหาหนังสือค้างรอการวิเคราะห์หมวดหมู่และทำรายการไม่มากนัก

### นิยามศัพท์เฉพาะ

1. หัวหน้าฝ่าย หมายถึง ผู้ได้รับมอบหมายให้ปฏิบัติหน้าที่เป็นหัวหน้าฝ่าย/ งานด้านการวิเคราะห์ทรัพยากร โดยกำกับดูแลการดำเนินงานในด้านการวิเคราะห์เนื้อหาของหนังสือ กำหนดหมวดหมู่ตามระบบการจัดหมู่หนังสือ และลงรายการบรรณานุกรม เพื่อใช้เป็นเครื่องมือช่วยค้นสำหรับผู้ให้บริการ

2. ผู้ปฏิบัติงาน หมายถึง ผู้ได้รับมอบหมายในการปฏิบัติงานวิเคราะห์เนื้อหาของหนังสือ กำหนดหมวดหมู่ตามระบบการจัดหมู่หนังสือ และการลงรายการบรรณานุกรม เพื่อใช้เป็นเครื่องมือช่วยค้นสำหรับผู้ให้บริการ

3. หนังสือค้างรอการวิเคราะห์หมวดหมู่และทำรายการ หมายถึง หนังสือที่ยังไม่ผ่าน ขั้นตอนการวิเคราะห์หมวดหมู่และทำรายการ มีอายุการค้างมากกว่า 6 เดือน นับแต่ที่ได้รับการจัดหา เข้ามาในห้องสมุด ไม่ว่าจะเป็นจากวิธีการจัดซื้อหรือการรับบริจาค

4. สภาพหนังสือค้างรอการวิเคราะห์หมวดหมู่และทำรายการ หมายถึง ลักษณะที่เกิดขึ้นกับ หนังสือค้างรอการวิเคราะห์หมวดหมู่และทำรายการ ในด้านปริมาณ ประเภท และภาษา

5. สภาพการจัดการ หมายถึง วิธีดำเนินการเพื่อให้ผู้ปฏิบัติงานและผู้ให้บริการเข้าถึงและ ได้รับประโยชน์จากหนังสือค้างรอการวิเคราะห์หมวดหมู่และทำรายการมากที่สุด ได้แก่ การจัดเก็บ การจัดเรียง เครื่องมือช่วยค้น และการให้บริการ

6. มหาวิทยาลัยของรัฐ หมายถึง มหาวิทยาลัยของรัฐ (เดิม) จำนวน 24 แห่ง และมหาวิทยาลัย ราชภัฏ จำนวน 41 แห่ง ที่สังกัดกระทรวงศึกษาธิการ ทั้งนี้ไม่รวมถึง มหาวิทยาลัยที่เป็นวิทยาเขต และ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคล เนื่องจากส่วนใหญ่มีหนังสือปริมาณไม่มาก และยังมีปัญหาหนังสือ ค้างรอการวิเคราะห์หมวดหมู่และทำรายการไม่มากนัก

7. ประเภท หมายถึง ประเภทของหนังสือค้างรอการวิเคราะห์หมวดหมู่และทำรายการ ได้แก่ หนังสือทั่วไป ตำราเรียน รายงานประจำปี รายงานการวิจัย วิทยานิพนธ์ งานนิพนธ์ ภาคนิพนธ์ ปัญหาพิเศษ และอื่น ๆ